

VADYBININKŲ INFORMACINĖ KOMPETENCIJA

Roberta Virmauskienė, lekt. Violeta Stasėnaitė

Šiaulių valstybinė kolegija, Aušros al. 40, Šiauliai

Anotacija. Kiekviena veikla, nepriklausomai nuo jos pobūdžio, reikalauja tam tikros darbuotojo kompetencijos. Profesinėje veikloje kompetencijos yra itin svarbu ir reikia jas nuolat ugdyti. Šiuolaikiniame pasaulyje viskas yra valdoma elektroninėje erdvėje, gausu įvairios informacijos, kurią pasirinkti kartais darosi per sunku. Todėl vis aktualesnė tampa informacinė kompetencija ir būdai kaip ją ugdyti. Šiame straipsnyje visas dėmesys skiriamas įmonei SALDA UAB ir jos vadybininkų informacinei kompetencijai.

Pagrindiniai žodžiai: Informacinė kompetencija, verslo įmonė.

Įvadas

Temos aktualumas. Informacija vaidina svarbų vaidmenį žmonių kasdieniniame, profesiniame ir asmeniniame gyvenime: informacijos reikia darbui, laisvalaikiui, kasdienams sprendimams, užduotims ir t.t. Ne tik atskiri individai, bet ir įmonės nuolat susiduria su dideliu kiekiu informacijos. Skirtingų socialinių įgūdžių, lyčių, amžiaus, demografinės padėties, profesijų atstovai su informacija elgiasi nevienodai. Tai nagrinėja ir pagrindžia mokslininkai, tirdami kaip informacijos ieško vyrai ar moterys, studentai ar dėstytojai, vadybininkai, mokytojai ir t.t. Iš esmės skirtingą žmonių elgseną lemia jų poreikiai, užduotys ar situacijos, kurias padeda patenkinti ar išspręsti rasta informacija.

R. Skyriaus (2013) pastebėjimu, verslo informacinė veikla ir informacinės funkcijos neretai laikomos lyg ir antrinėmis, lyginant su pagrindine veikla, tačiau tai yra esminė bet kurios racionalios veiklos terpė. Informacinė kompetencija reiškia gebėjimą efektyviai rasti, vertinti, analizuoti ir panaudoti informaciją, kad būtų galima priimti pagrįstus sprendimus, kurie paremtų organizacijos tikslus ir uždavinius. Tai apima įvairius įgūdžius, tokius kaip informacinis raštingumas, kritinis mąstymas, bendravimas ir technologijų įgūdžiai. Informacinė kompetencija vadybininkams padeda renkant ir interpretuojant duomenis iš įvairių šaltinių, įskaitant rinkos tendencijas, klientų atsiliepimus ir pramonės tyrimus. Jie gali naudoti šią informaciją kurdami strategijas, sprenddami problemas ir nustatydami augimo ir naujovių galimybes. Be techninių įgūdžių, informacinė kompetencija taip pat apima socialinius įgūdžius, tokius kaip bendradarbiavimas, lyderystė ir gebėjimas prisitaikyti. Šiuolaikiniams vadybininkams informacinė kompetencija tampa esminiu įgūdžiu dirbant vis sudėtingesnėje duomenimis ir informacija grindžiamoje verslo aplinkoje, todėl šio konteksto pagrindu buvo pasirinkta nagrinėti, kaip pasireiškia vadybininkų informacinė kompetencija konkrečioje verslo įmonėje.

Tyrimo problema. Kokia yra vadybininkų informacinė kompetencija?

Tyrimo objektas. Vadybininkų informacinė kompetencija.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti vadybininkų informacinę kompetenciją.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti informacinės kompetencijos sampratą ir reikšmę.
2. Atskleisti vadybininkų informacinės kompetencijos struktūrą.
3. Išsiaiškinti įmonės SALDA UAB, vadybininkų informacinę kompetenciją.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, statistinis duomenų apdorojimas.

Tyrimo imtis. Apklausti 12 SALDA UAB įmonės administracijos darbuotojų.

Instrumentas ir tyrimo vykdymo procedūros. Apklausiai vykdyti sukurta originali anketa remiantis teorinėje dalyje aptarta informacinės kompetencijos samprata ir struktūra. Gavus įmonės vadovo leidimą atlikti tyrimą, suteikta prieiga prie įmonės duomenų bazės, kurioje patalpinti darbuotojų elektroninio pašto adresai. Iš įmonės duomenų bazės buvo išsiųsta 12 anketų, užpildytos grįžo 12 anketų.

Informacinės kompetencijos samprata

Šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame mus užplūsta didžiulis informacijos kiekis iš įvairių šaltinių, informacinė kompetencija tampa vis svarbesnė. Bendruoju požiūriu kompetencija suprantama kaip kompleksinė veiksnių sistema, kuri apima žinias ar žinojimo gebėjimus, strategijas ir žinomus šablonus, kuriems reikia pritaikyti žinias ir įgūdžius, taip pat emocijas ir nuostatas bei efektyvų šių

kompetencijų valdymą (Gudauskaitė, 2007). Bendrosios kompetencijos yra būtinos kiekvieno asmens įsidarbinimui, asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, socialinei įtraukčiai, darnaus gyvenimo būdai, sėkmingam gyvenimui. Šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje, kur lyderiauja informacija, informacinės technologijos, auga elektroniniai informacijos šaltai iškyla poreikis gebėti valdyti informaciją taip, kad ją būtų galima efektyviai panaudoti konkurencinėje aplinkoje. Daugelis turi susidarę klaidingą nuomonę, kad mokėjimas naudotis kompiuteriu, internetu ir pagrindinėmis programomis, jau yra informacinė kompetencija. Technologijos yra tik priemonė, padedanti rasti informaciją, tačiau ją įvertinti, pasirinkti kas svarbu ir kas ne, apdoroti ir tikslingai panaudoti moka tik žmogus, turintis informacinių kompetencijų.

Kaip teigia mokslininkai, dažniausiai informacinė kompetencija apibrėžiama pagal pagrindinius informacijos valdymo procesus: tikslo ir poreikių apibrėžimas, šaltinio lokalizavimas, paieškos strategijos pasirinkimas, informacijos vertinimas, atranka, organizavimas ir saugojimas, vertinimas, panauda. Kiekviename šių etapų ugdomi specifiniai, tarpusavyje susiję gebėjimai (Glosienė, 2006). Informacinės kompetencijos ir informacinės infrastruktūros instituto prezidentas H. Huemer (2017) teigia, kad informacinė kompetencija – tai žinios, įgūdžiai ir raštingumas, leidžiantis pasirinkti geriausią turimą informaciją ir pasinaudoti kitų žiniomis bei patirtimi. Sąvoka „kompetencija“ reiškia įgūdžių grupę, leidžiančią nustatyti informacijos poreikį, taip pat gauti, įvertinti, naudoti ir atkurti gautų informacijos išteklių (žinių) turinį.

Mokslinėje literatūroje informacinė kompetencija dažnai vartojama su sinonimiškais laikomais terminais *informaciniai įgūdžiai, informacinės galimybės, informacinis raštingumas, skaitmeninė kompetencija*. Dažniausiai informacinė kompetencija yra sugretinama su informaciniu raštingumu ir apima gebėjimą identifikuoti, gauti, vertinti, atrinkti ir etišškai bei atsakingai naudoti reikalingą informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Tai įgalina žmones pasiekti asmeninių, socialinių, darbo ir švietimo tikslų. Tai viena iš pagrindinių žmogaus teisių skaitmeniniame pasaulyje (Medijų ir informacinis raštingumas, 2023).

Informacinis raštingumas ir informacinė kompetencija yra glaudžiai susijusios sąvokos, kurios abi reiškia asmens gebėjimą veiksmingai pasiekti, vertinti, naudoti ir perduoti informaciją. Abi sąvokos pabrėžia, kaip svarbu ugdyti įgūdžius efektyviai valdyti informaciją, taip pat pripažįsta kritinio mąstymo, vertinimo ir informacijos interpretavimo svarbą.

Informacinis raštingumas dažnai vertinamas kaip platesnė sąvoka, daugiausia dėmesio skirianti žmogaus gebėjimui gauti informaciją ir ją naudoti įvairiuose kontekstuose, o informacinė kompetencija – žmogaus gebėjimui naudoti informaciją tam tikrame kontekste, pavyzdžiui, darbo vietoje ar verslo aplinkoje.

Informacinėje visuomenėje didžiulę įtaką kasdieniam gyvenimui ir darbui daro naujosios technologijos taip pat daro didžiulį poveikį mūsų darbui, profesinėje aplinkoje naudojami įrenginiai ir programinės įrangos programos nuolat atnaujinamos, kad būtų efektyvesnės ir palengvintų darbą. Dėl šių pokyčių darbe reikia dažniau naudoti skaitmenines informacijos ir ryšių technologijas (IRT) o tuo pačiu daugumoje darbo vietų reikalingos bent pagrindinės skaitmeninės kompetencijos. M. Oberländer, A. Beinicke ir T. Bipp (2020) pastebi, kad skaitmeninės kompetencijos yra viena iš aštuonių pagrindinių mokymosi visą gyvenimą kompetencijų, kurias nustatė Europos Parlamentas ir Taryba jau 2006 m. Ši kompetencija apibrėžiama kaip žinių, įgūdžių ir požiūrių derinys, įgalinantis pasitikėjimą ir kritišką informacinės visuomenės technologijų naudojimą darbui, laisvalaikiui ir bendravimui.

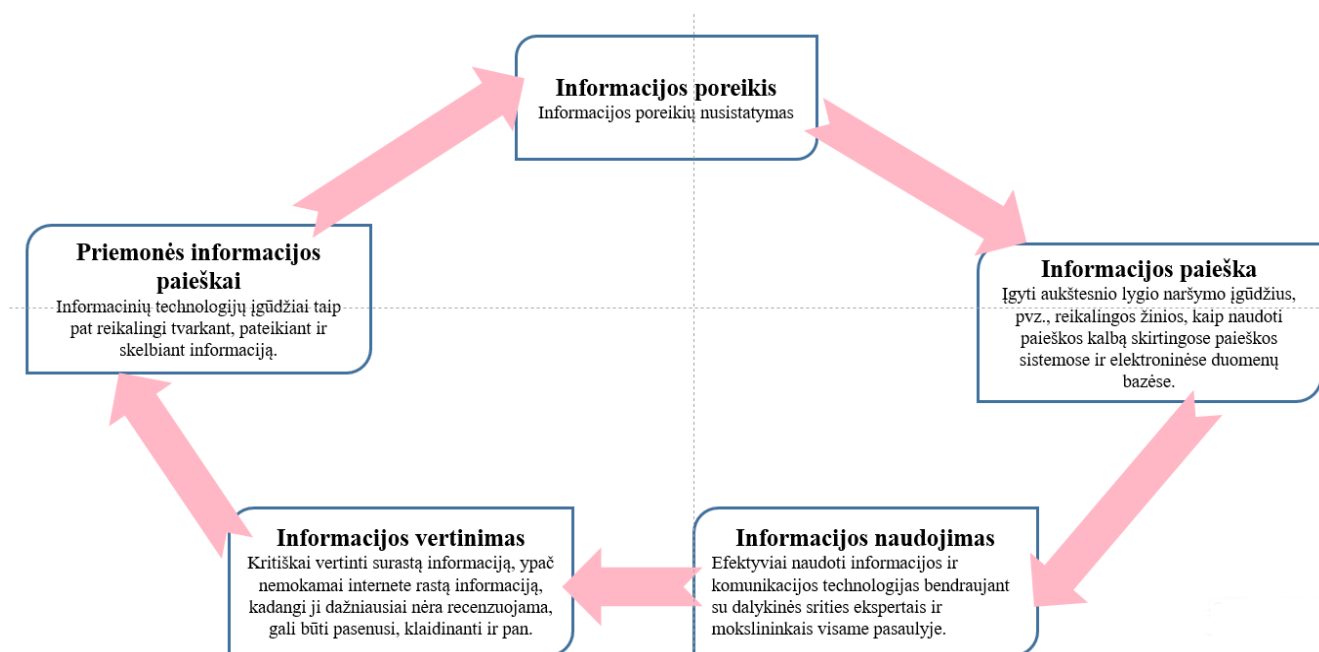
Apibendrinant mokslinėje literatūroje rastas išvalgas galima teigti, kad informacinė kompetencija yra susijusi su gebėjimu įvardinti informacinius poreikius ir juos patenkinti, siekiant asmeninių, socialinių, darbo ir švietimo tikslų. Tai visuma asmens žinių, gebėjimų ir savybių randant, įvertinant ir naudojant informaciją specifiniams darbams atlikti.

Vadybininkų informacinės kompetencijos reikšmė

Vadybininkas šiuolaikinėje įmonėje – žmogus, gebantis valdyti informaciją ir informacines technologijas, kad ir kokia būtų jo profesinė specializacija (Augustinaitis, 2001; cit. Janiūnienė, 2007). Vadybininko pozicija (plačiąja prasme) yra viena iš pagrindinių organizacijoje, nes jis analizuoja vidinę ir išorinę informaciją, rūpinasi jos sklaida, gautos informacijos pagrindu kuria naujas žinias, inicijuoja įmonės veiklos efektyvinimą. Informacinė kompetencija yra svarbi pagrįstų sprendimų priėmimui, kai disponuojama plačia prieiga prie įvairios informacijos. Ją reikia gebėti

rūšiuoti ir įvertinti, o informacinė kompetencija leidžia atlikti efektyvius ir teisingus pasirinkimus. Surinkti ir įprasminti duomenys įmonėms atveria beveik begalinių galimybių tobulinti produktus ir paslaugas, tiksliau apibrėžti ir pasiekti tikslinę auditoriją, taip pat yra kaip inovacijų variklis, padedantis nustatyti ir išspręsti įvairias problemas. Darbdaviai ieško žmonių, turinčių stiprius informacinės kompetencijos įgūdžius, nes tai padeda jiems dirbti produktyviau ir efektyviau. Šiuolaikinėje visuomenėje turime mokėti efektyviai bendrauti su kitais ir dalyvauti socialiniuose bei politiniuose pokalbiuose. Informacinė kompetencija padeda suprasti šiuos pokalbius ir prasmingai prie jų prisidėti. Vartodami ir dalindamiesi informacija turime atsižvelgti į etinius aspektus, tokius kaip tikslumas, sąžiningumas ir privatumas. Informacinė kompetencija leidžia būti atsakingais informacijos vartotojais ir kūrėjais.

A. Booth, (2007; cit. Tautkevičienė, 2010) teigimu, vadybininkams, siekiantiems efektyviai dirbti elektroninėje informacijos aplinkoje yra reikalingi tiek paprastos informacijos paieškos gebėjimai, tiek aukštesnio lygio informacinė kompetencija (žr. 1 pav.).

1 pav. Vadybininko informacinės kompetencijos struktūra
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis A. Booth, (2007)

1 pav. pateikti nuoseklūs informacinės kompetencijos procesai. Pradedant nuo informacijos poreikio nusistatymo, kuris veda prie informacijos paieškos, siekiant įgyti aukštesnio lygio naršymo įgūdžius, pvz., reikalingos žinios, kaip naudoti paieškos kalbą skirtingose paieškos sistemose ir elektroninėse duomenų bazėse. Tuomet pereinant į informacijos naudojimą, kai reikalingas gebėjimas efektyviai naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas bendraujant su dalykinės srities ekspertais ir mokslininkais visame pasaulyje. Sekant informacijos vertinimą, kai reikia kritiškai vertinti surastą informaciją, ypač nemokamai internete rastą informaciją, kadangi ji dažniausiai nėra recenzuojama, gali būti pasenusi, klaidinanti ir pan. ir vykdant procesus reikalingos priemonės informacijos paieškai, tai informacinių technologijų įgūdžiai kurie reikalingi tvarkant, pateikiant ir skelbiant informaciją.

Vadybininkų informacinė kompetencija vaidina lemiamą vaidmenį jų profesijoje, nes jis turi įtakos jų sprendimų priėmimo procesui, organizacijos efektyvumui ir galiausiai jų atliekamų užduočių sėkmei. Veiksmingi vadybininkai turi gebėti identifikuoti ir suprasti įmonės, kurioje dirba, informacijos poreikius, efektyviai ir tiksliai pasiekti aktualią informaciją, įvertinti informacijos kokybę ir patikimumą bei panaudoti ją priimdami pagrįstus sprendimus. Jie taip pat turi sugebėti veiksmingai perduoti informaciją savo komandos nariams ir suinteresuotosioms šalims. Šiandieninėje sparčiai besivystančioje ir itin konkurencingoje verslo aplinkoje iš vadybininkų reikalaujama greitai priimti kokybiškus ir informatyvius sprendimus. Vadinasi, jų informacinis elgesys tampa esminiu įrankiu padedančiu jiems nustatyti problemas ir galimybes, analizuoti duomenis ir įgyvendinti sprendimus, kad būtų pasiekti įmonės tikslai. Vadybininkai taip pat yra atsakingi už dalijimosi

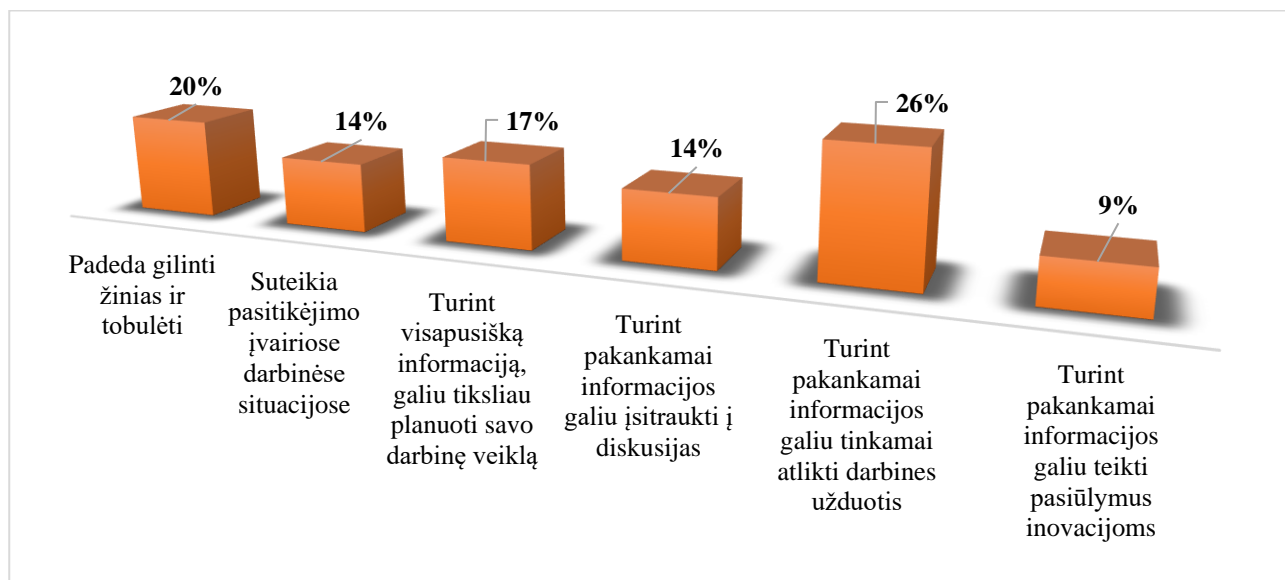
žiniomis kultūros kūrimą ir palaikymą savo įmonėje bei bendraujant su klientais ar partneriais. Viskas priklauso nuo jų gebėjimo identifikuoti, surinkti ir paskleisti vertingą informaciją atitinkamoms suinteresuotosioms šalims. Tam reikalingi veiksmingi informacinio elgesio įgūdžiai, tokie kaip aktyvus klausymas, bendradarbiavimas ir kritinis mąstymas.

Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausios vadybininkų informacinės kompetencijos yra organizaciniai ir planavimo gebėjimai, gebėjimas mokytis, gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų, gebėjimas dirbti savarankiškai, gebėjimas rengti ir vykdyti projektus, gebėjimas demonstruoti iniciatyvumą, verslumą, gebėjimas rūpintis kokybe, noras laimėti, ryžtingumas.

SALDA UAB vadybininkų informacinė kompetencija

Įmonė SALDA UAB jau daugiau nei 30 metų užsiima vėdinimo, kondicionavimo sistemos, oro vėdinimo ir kondicionavimo sistemų, jų priedų pardavimu, projektavimu ir servisu. Turėdama platų gaminių asortimentą, modernią bandymų įrangą ir išipareigojimą siekti aukščiausios kokybės, SALDA yra užtikrinta, kad sugebės patenkinti ir viršyti klientų ir partnerių lūkesčius. Įmonė siekia savo darbuotojams suteikti modernias darbo vietas, geras sąlygas tobulėti ir karjeros galimybes.

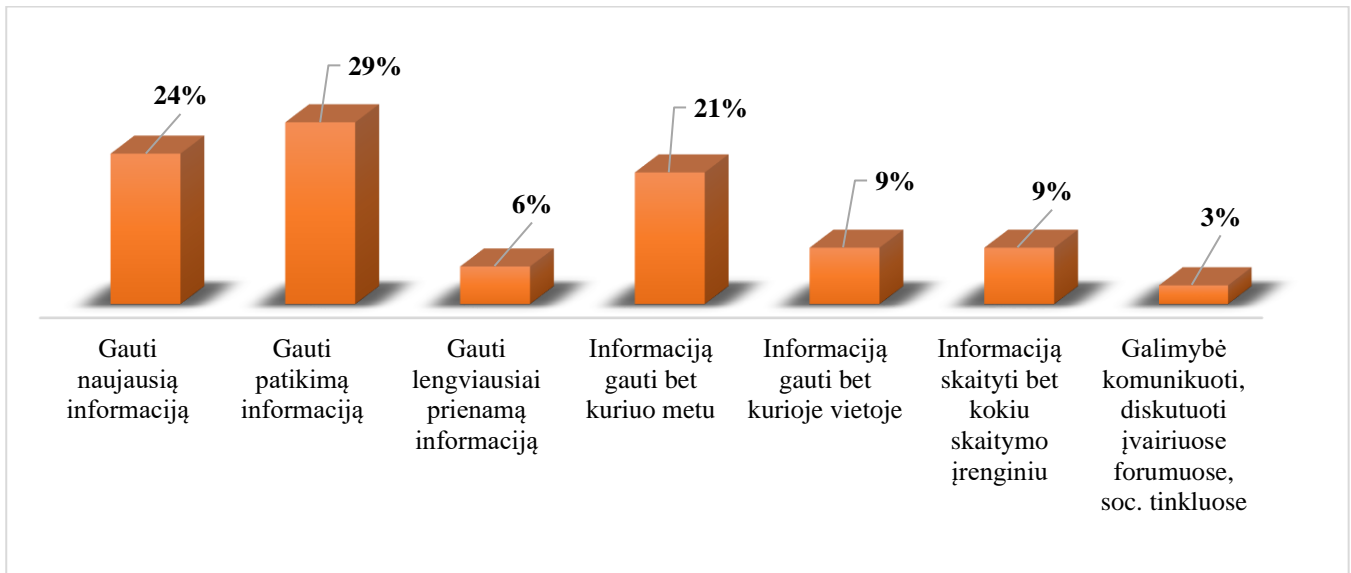
Siekiant išsiaiškinti SALDA UAB vadybininkų informacinę kompetenciją, pirmiausiai jų buvo klausiama apie informacijos naudą (žr. 2 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal informacijos naudą

Išanalizavus respondentų atsakymus išsiaiškinta, kad 26 % respondentų atsakė, jog turint pakankamai informacijos galima tinkamai atlikti darbinę užduotį. 20% atsakė, kad informacija padeda gilinti žinias ir tobulėti. 17 % teigia, kad turint visapusišką informaciją galima tiksliau planuoti savo darbinę veiklą. 14 % mano, kad informacija suteikia pasitikėjimo įvairiose darbinėse situacijose. Kiti 14 % darbuotojų yra įsitikinę, kad turint pakankamai informacijos galima įsitraukti į diskusijas ir 9 % mano, kad turint pakankamai informacijos galima teikti pasiūlymus inovacijoms. Šie duomenys leidžia daryti išvadą, kad vadybininkai informacijos naudą daugiausia sieja su darbu ir darbinėmis užduotimis, o taip pat su asmeniniu tobulėjimu.

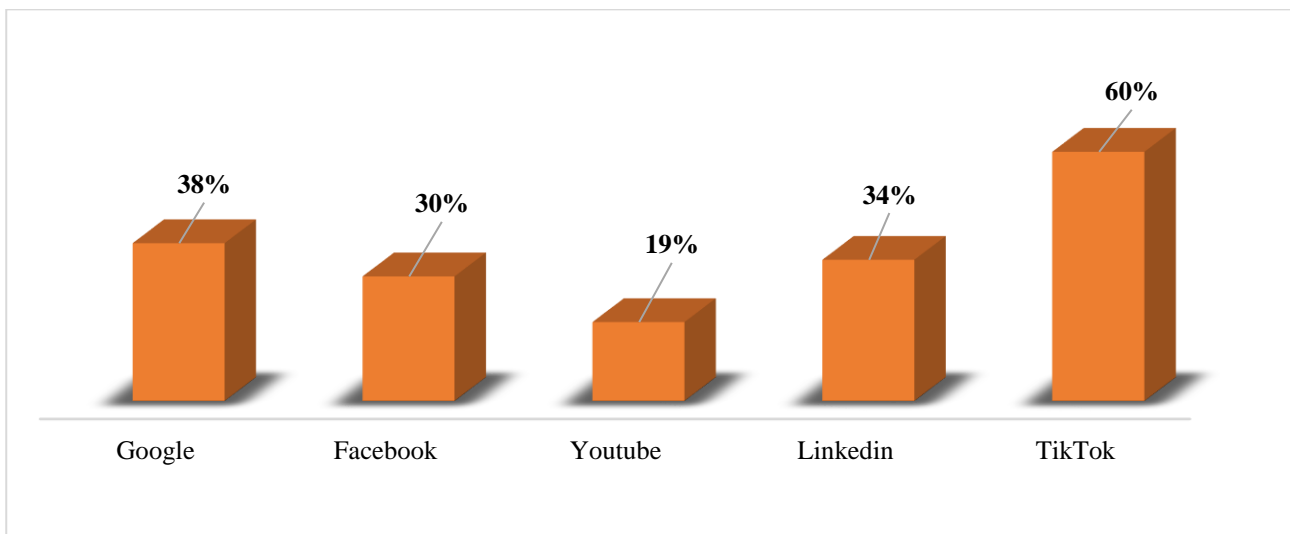
Pripažįstant, kad informacija vadybininkų darbe vaidina svarbų vaidmenį, buvo domėtasi respondentų buvo klausiama apie jų aktualiausius prioritetus informaciniais poreikiais (žr. 3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal informacinių poreikių prioritetus

Pagal pateiktus duomenis, galima teigti, kad 29% apklaustųjų aktualiausia yra gauti patikimą informaciją. 24% mano, kad svarbu yra gauti naujausią informaciją. 21% teigia, kad svarbu informaciją gauti bet kuriuo metu. Po 9% atsakė, kad informacija turi būti pasiekama bet kurioje vietoje ir skaityti informaciją būtų galima bet koku skaitymo įrenginiu. 6% apklaustųjų mano, kad informacija turi būti lengvai prieinama. Tik 3% respondentų teigia, kad jiems svarbu galimybė komunikuoti, diskutuoti įvairiuose forumuose, socialiniuose tinkluose. Apibendrinant galima teigti, kad vadybininkams svarbu informacijos patikimumas, naujumas ir prieinamumas.

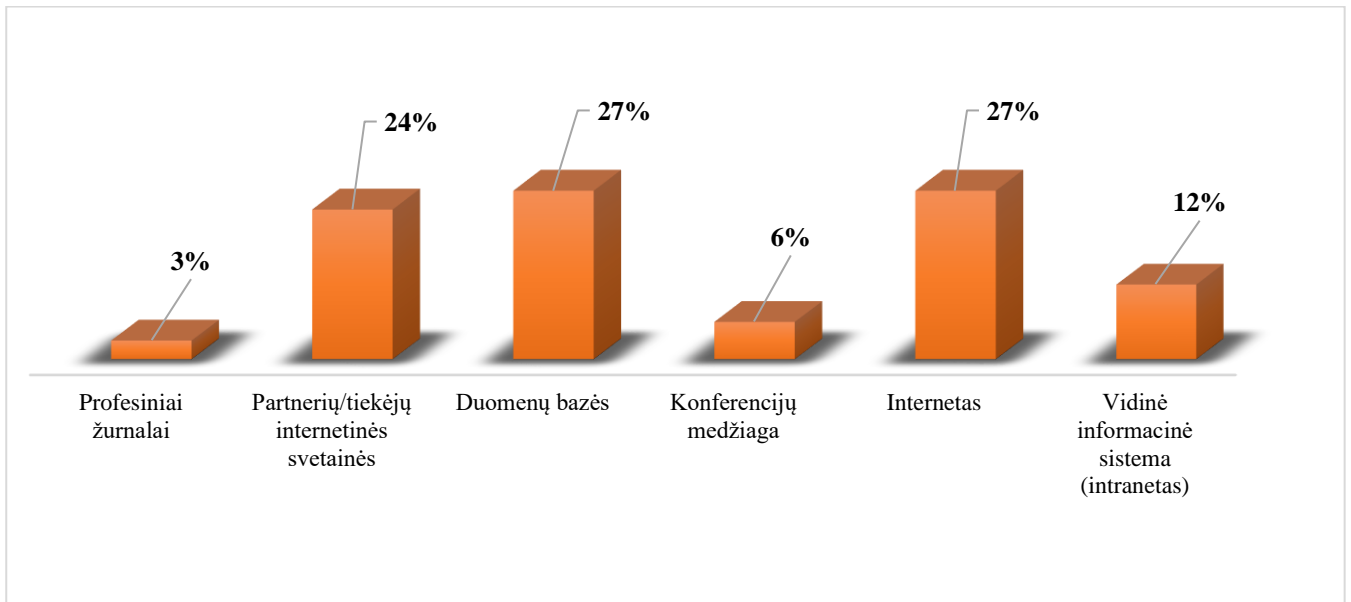
Didelis dėmesys SALDA UAB vadybininkų informaciniams poreikiams, taip pat paskatino pasidomėti, dažniausiai naudojamomis informacijos paieškos sistemomis (žr. 4 pav.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal dažniausiai naudojamas informacijos paieškos sistemas

Pagal pateiktus respondentų atsakymus galima teigti, kad dažniausiai vadybininkai naudojami TikTok platforma - 60%. Šiek tiek rečiau naudojami Google - 38%, LinkedIn - 34%, Facebook - 30%, Youtube - 19% visų apklaustųjų. Todėl galima daryti išvadą, kad darbuotojai atlikdami savo darbinę užduotį, nemažai dėmesio skiria populiariausioms informacijos paieškos sistemoms ir juose randamai informacijai.

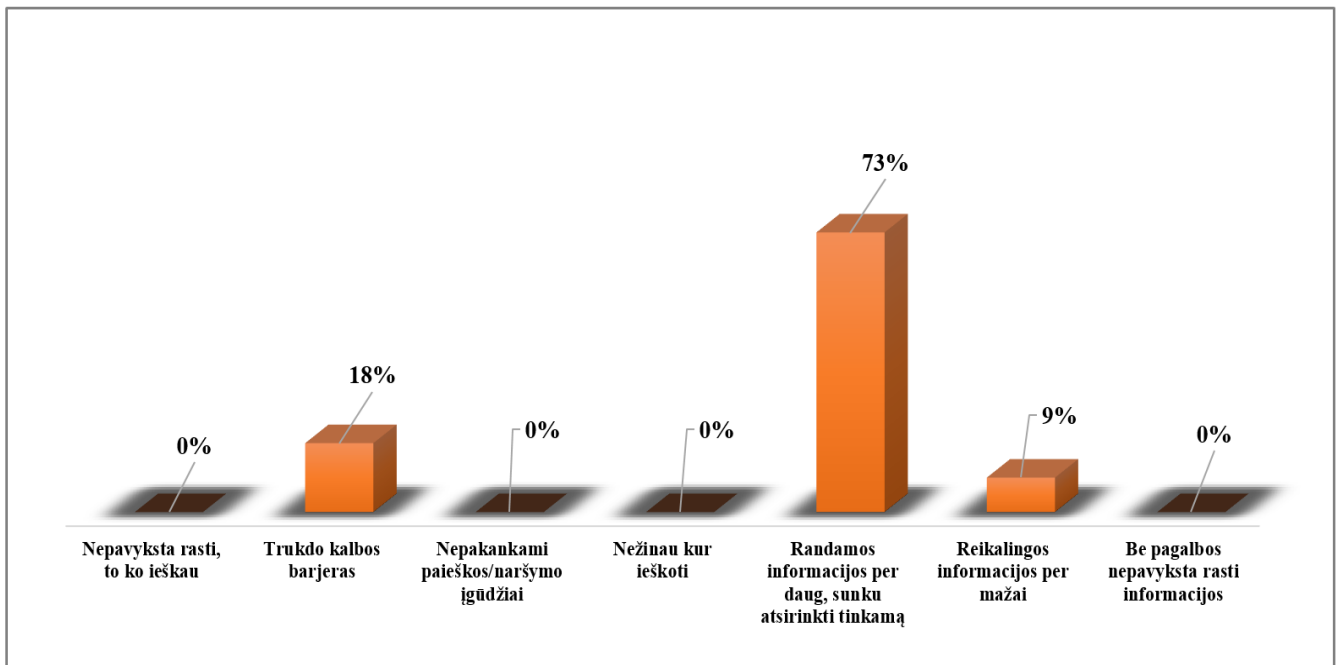
Vadybininkai savo darbe naudoja ne tik žinomiausias paieškos sistemas, tačiau ir daug kitų informacijos šaltinių, todėl apklausos dalyvių buvo klausama apie jų pirminį informacijos šaltinį (žr. 5 pav.).

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal naudojamus pirminius informacijos šaltinius

Po 27% apklaustųjų, kaip pirminį informacijos šaltinį nurodė duomenų bazes ir internetą. 24% pirmumą teikia partnerių/tiekėjų internetinėms svetainėms. 12% pirmiausiai naudojami vidinė informacinė sistema. 6% respondentų pirminis informacijos šaltinis yra konferencijų medžiaga. Mažiausiai 3% pirmenybę teikia profesiniams žurnalams. Pagal pateiktus respondentų atsakymus, galima daryti išvadą, kad internetas ir jame esančios paieškos sistemos, bei duomenų bazės yra dažniausiai vadybininkų pasirenkami pirminiai informacijos šaltiniai.

Vien tik skirtingų informacijos šaltinių naudojimas nepadeda nusakyti informacinės kompetencijos lygio. Taip pat svarbu ir kliūtys su kuriomis susiduria įmonės vadybininkai ieškodami reikalingos informacijos (žr. 6 pav.).

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kliūtis ieškant reikalingos informacijos

73% apklaustųjų pagrindinė kliūtis yra per didelis kiekis randamos informacijos, tad sunku atsirinkti tinkamą. Po 18% teigia, kad kliūtis yra kalbos barjeras, o 9% nurodė, kad randamas per mažas kiekis reikiamos informacijos. Visgi dėl ugdomos informacinės kompetencijos, vadybininkai turi gerus paieškos/naršymo įgūdžius, žino kur ieškoti ir ieškant reikiamos informacijos, visada randa tai ko jiems reikia, be kitų pagalbos. Todėl apibendrinus duomenis, galima daryti išvadą, kad

vadybininkai turi nemažai informacinės kompetencijos, o kliūtys trukdančios rasti reikiamą informaciją gali būti lengvai išsprendžiamos, jei informacinė kompetencija bus nuolat ugdoma.

Išvados

1. Remiantis mokslinės informacijos šaltiniais, galima teigti, kad informacinė kompetencija – tai kompetencija yra susijusi su gebėjimu įvardinti informacinius poreikius ir juos patenkinti, siekiant asmeninių, socialinių, darbo ir švietimo tikslų. Tai visuma asmens žinių, gebėjimų ir savybių randant, įvertinant ir naudojant informaciją specifiniams darbams atlikti.
2. Vadybininkas įmonėje - tai darbuotojas, kurio pozicija yra viena iš pagrindinių, nes jis analizuoja vidinę ir išorinę informaciją, rūpinasi jos sklaida, gautos informacijos pagrindu kuria naujas žinias, inicijuoja įmonės veiklos efektyvumą. Todėl jų informacinis elgesys ir informacinė kompetencija tampa esminiu įrankiu padedančiu jiems nustatyti problemas ir galimybes, analizuoti duomenis ir įgyvendinti sprendimus, kad būtų pasiekti įmonės tikslai.
3. Atlikus tyrimą išsiaiškinta, kad vadybininkų informacinė kompetencija yra labai svarbi siekiant aiškių rezultatų. Vadybininkams aktualiausia yra gauti patikimą, naujausią ir bet kuriuo metu pasiekiamą informaciją. Dažniausiai reikiamos informacijos ieškoma internetinėse duomenų bazėse, ir priklausomai nuo jų darbo pobūdžio, tiekėjų/partnerių interneto svetainėse. Visgi dažnu atveju pastebima, kad vadybininkai vis dar susiduria su kliūtimis, tokiomis kaip kalbos barjeras, ar per didelis kiekis informacijos. Tačiau ugdant informacinę kompetenciją, jie savarankiškai sugeba rasti užduotims atlikti reikalingos informacijos.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Glosienė, A. (2006). Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 47,186-203.
2. Gudauskaitė, S. (2007). Žinių visuomenės link: organizacijos darbuotojo kompetencijų poreikis. *Informacijos mokslai*, 40, 66-72.
3. Huemer, H. (2017). *Defining Information Competence*. Žiūrėta 2023-04-28 internete: <https://iiciis.org/international/2017/12/20/defining-information-competence/>
4. Janiūnienė, E. (2007). Vadybininko informacinė elgsena organizacijoje: socialinių tinklų naudojimas. *Informacijos mokslai*, 40, 57-65.
5. Medijų ir informacinis raštingumas. (2023). *UNESCO Lietuvos nacionalinė komisija*. Žiūrėta 2023-05-06 internete: <https://unesco.lt/komunikacija-ir-informacija/mediju-ir-informacinis-rastingumas>
6. Oberlander, M., Beinicke, A., Bipp, T. (2020). Digital competencies: A review of the literature and applications in the workplace. *Computers & Education*, 146, 103752.
7. Skyrius, R. (2013). Verslo informacija: poreikiai ir tenkinimo keliai. Vilnius: *VU leidykla*.
8. Tautkevičienė, G. (2010). Tyrėjų informacinė kompetencija ir jos ugdymo strategijos. *Socialiniai mokslai*, 2 (68), 94-102.